

KIRJALLINEN KYSYMYS 959/2000 vp

Eutanasian hyväksyminen Hollannissa

Eduskunnan puhemiehelle

Euroopan unionin jäsenvaltioihin kuuluvan Hollannin parlamentti on hyväksynyt lain potilaan aktiivisesta surmaamisesta ensimmäisenä maana maailmassa.

Hollanti on toiminut maailman eutanasiapiioneerina jo 1950-luvulta lähtien. Eri arvioiden mukaan aktiivisten eutanasioiden vuosittainen määrä Hollannissa on 3 000:sta aina yli 10 000:een. Noin tuhat potilasta surmataa vuosittain ilman heidän omaa pyyntöään. Kuolinapua on sovellettu myös vastasyntyneisiin ja pieniin lapsiin, joilla ei ole edellytyksiä osallistua itseään koskevaan päätöksentekoon.

Ihmisoikeudet ovat universaaleja oikeuksia. Vuonna 1998 hyväksytyn Euroopan ihmisoikeussopimuksen 2. artiklan mukaan keneltäkään ei saa riistää elämää tahallisesti.

Hollanti on omassa lainsäädännössään hyväksynyt toiminnan, joka on ristiriidassa sekä yleisen ihmisarvon kunnioituksen että lapsen oikeuksien periaatteiden kanssa. Hollannin lain mukaan jopa 12-vuotias lapsi voidaan surmata vanhempien suostumuksella ja omasta pyynnöstään, eikä laki siis suojaa hollantilaisen lapsen elämää hänen omilta itsetuhoisilta pyrkimyksiltään.

Maailman lääkäriliitto samoin kuin Suomen Lääkäriliitto vastustaa selkeästi eutanasiaa. Suomen Lääkäriliiton julkaisemassa Lääkärin etiikka -ohjeistossa otetaan selkeän ja yksiselit-

teisen kielteinen kanta eutanasiaan: "Potilaan tahallinen surmaaminen on kaikissa tapauksissa lääkärin etiikan vastaista."

Eurooppalainen käsitys ihmisoikeuksista sai selkeän pohjan 2. maailmansodan aikana tapahtuneiden laajojen ihmisoikeuksien loukkausten tultua kriittiseen tarkasteluun. Maailman lääkäriliitto antoi vuonna 1948 edelleen voimassa olevan ns. Geneven julistuksen, jossa todetaan: "Pidän ihmiselämää, hedelmöityksestä lähtien, mitä suurimmassa arvossa, enkä uhkauksestakaan käytä lääkärintaitojani ihmisyyden lakeja vastaan."

Euroopan unionin jäsenmaat ryhtyivät poliittisiin toimiin sillä perusteella, että Itävallan hallitukseen valittiin puolue, joka esiintyi unionin perusoikeuksia vastaan. Toimenpiteisiin ryhdyttiin, vaikka Itävallan valittu hallitus ei ollut antanut sellaista ohjelmaa tai esityksiä, jotka olisivat olleet ristiriidassa ihmisoikeuksiin nähden. Suomen hallituksen edustajilla olisi nyt erinomainen mahdollisuus ottaa Hollannin tapaus esille pian järjestettävässä Nizzan Eurooppa-neuvoston kokouksessa.

Edellä olevan perusteella ja eduskunnan työjärjestyksen 27 §:ään viitaten esitän kunnioittavasti valtioneuvoston asianomaisen jäsenen vastattavaksi seuraavan kysymyksen:

Aikooko hallitus ilmaista huolensa Hollannin ihmisoikeuksia koskevasta tilanteesta ja

onko hallituksella aikomusta tehdä Euroopan unionin jäsenmaille aloitetta yhteisistä toimenpiteistä Hollantia vastaan?

Helsingissä 30 päivänä marraskuuta 2000

Päivi Räsänen /skl

Eduskunnan puhemiehelle

Eduskunnan työjärjestyksen 27 §:ssä mainitussa tarkoituksessa Te, Rouva puhemies, olette toimittanut valtioneuvoston asianomaisen jäsenen vastattavaksi kansanedustaja Päivi Räsänen /skl näin kuuluvan kirjallisen kysymyksen KK 959/2000 vp:

Aikooko hallitus ilmaista huolensa Hollannin ihmisoikeuksia koskevasta tilanteesta ja

onko hallituksella aikomusta tehdä Euroopan unionin jäsenmaille aloitetta yhteisistä toimenpiteistä Hollantia vastaan?

Vastauksena kysymykseen esitän kunnioittavasti seuraavaa:

Vuodesta 1994 lähtien Hollannissa ei ole asetettu syytteeseen lääkäreitä, jotka ovat noudattaneet potilaan tahtoa nopeuttaa kuolemaa edellyttäen, että lääkäri on noudattanut asiasta hyväksyttyjä periaatteita. Nyt laaditun lain tarkoituksena on selkeyttää ja tarkentaa käytäntöjä. Laki pyrkii lisäksi vahvistamaan yksilön oikeusturvaa siten, että jokainen eutanasia tai avustettu itsemurha tutkitaan ja arvioidaan entistä huolellisemmin. Arviointiin osallistuvat kahden itsenäisen lääkärin lisäksi juristin, lääkärin ja eetikon sekä tarpeen mukaan muiden jäsenten muodostama arviointilautakunta. Mikäli lautakunnan mielestä laillisesta eutanasiasta tai avustetusta itsemurhasta säädetyt kriteerit eivät täyty, asia menee yleiselle syyttäjälle syyteharkintaan.

Eutanasian suhde ihmisoikeussääntelyyn on toistaiseksi avoinna. Euroopan ihmisoikeussopimuksen 2 artiklan mukaan keneltäkään ei saa riistää hänen elämänsä tahallisesti, artiklassa

mainittuja poikkeustilanteita lukuun ottamatta. Hollannin eutanasilainsäädäntö ja -käytäntö on ollut esillä silloiselle Euroopan ihmisoikeustoumikunnalle tehdyssä valituksessa Gunning v. Alankomaat. Valitusta ei otettu tutkittavaksi, koska valittaja vetosi abstraktiin kysymykseen Hollannin lainsäädännön suhteesta Euroopan ihmisoikeussopimukseen eikä valittaja täten ollut ihmisoikeussopimuksen tarkoittamassa mielessä sellainen "uhri", joka olisi pätevästi voinut valittaa. Näin ollen kysymystä eutanasian suhteesta Euroopan ihmisoikeussopimuksen 2 artiklaan ei ole ratkaistu.

Euroopan neuvoston parlamentaarinen yleiskokous on vuonna 1999 hyväksynyt suosituksen 1418(1999) pysyvästi sairaiden ja kuolevien ihmisoikeuksien ja ihmisarvon suojelemisesta ("Protection of the human rights and dignity of the terminally ill and the dying"). Suositusten mukaan jokaisella tulisi muun muassa olla mahdollisuus kuolla arvokkaasti eikä kuolevan elämää saa pitkittää vastoin tämän tahtoa. Pysyvästi sairaan tai kuolevan itsemääräämisoikeutta on kunnioitettava myös siten, että etukäteen annettua hoitotahtoa tai -testamenttia noudatetaan. Toisaalta suosituksissa todetaan, ettei yksin toive kuolemisen muodosta oikeudellista perustetta kuolemiseen jouduttamiselle. Suosituksissa ei kuitenkaan oteta kantaa eutanasian ja ihmisoikeuksien suhteeseen.

Lapsen oikeuksien osalta on huomattava, että YK:n lapsen oikeuksien yleissopimus perustuu neljälle peruseriaatteelle, joista yksi on lapsen kuulemisen periaate. Sopimuksen mukaisesti lapsi ei ole vain suojelun tarpeessa oleva objekti vaan myös oikeuksien subjekti, jonka näkemykset ja kannanotot ovat tärkeitä. Lasta tulee kuulla aina kun se lapsen kehitystaso huomioon ottaen

on mahdollista. Näin on myös lapsen terveyttä koskeissa asioissa. Toisen perusperiaatteen mukaisesti kaikessa päätöksenteossa tulee etusijalle asetettua lapsen etu.

Hollannin parlamentin hyväksymän eutanasiain lain täytyy vielä voimaan tulla läpäistä Hollannin senaatin ylähuone. Hollannin hallitus on tehnyt lakialoitteeseen joitain lisäyksiä erityisesti alaikäisen asemaan liittyen. Lain voimaantu-

lostaa päättää lopullisesti Hollannin kuningashuone.

Edellä mainitut seikat huomioon ottaen hallitus ei katso tarpeelliseksi erityisen huolen ilmaisemista Hollannin ihmisoikeustilanteesta eikä hallituksella ole aikomusta tehdä Euroopan unionin jäsenmaille aloitetta yhteisistä toimenpiteistä Hollantia vastaan.

Helsingissä 20 päivänä joulukuuta 2000

Ulkoasiainministeri Erkki Tuomioja

Till riksdagens talman

I det syfte 27 § riksdagens arbetsordning anger har Ni, Fru talman, till behöriga medlem av statsrådet översänt följande av riksdagsledamot Päivi Räsänen /fkf undertecknade skriftliga spörsmål SS 959/2000 rd:

Tänker regeringen uttrycka sin oro över situationen i Holland angående de mänskliga rättigheterna och

tänker regeringen föreslå att EU-länderna skall vidta gemensamma åtgärder mot Holland?

Som svar på detta spörsmål får jag vördsamt anföra följande:

Sedan 1994 har läkare som efterkommit en patients önskan om dödshjälp inte åtalats i Holland, under förutsättning att läkaren har följt de regler som har antagits om detta. Meningen med den lag som nu har utarbetats är att klarlägga och förtydliga praxis. Dessutom strävar lagen efter att stärka individens rättsskydd så att varje eutanasi-fall och varje assisterat självmord utreds och bedöms ännu noggrannare än förut. I bedömningen deltar två oberoende läkare och en prövningsnämnd bestående av en jurist, en läkare och en person specialiserad på etiska frågor samt ett lämpligt antal andra medlemmar. Om nämnden anser att kriterierna för laglig eutanasi eller medhjälp till självmord inte uppfylls, överförs frågan till allmän åklagare för åtalsprövning.

Frågan om förhållandet mellan eutanasi och bestämmelserna om de mänskliga rättigheterna är tills vidare öppen. Enligt artikel 2 i Europakonventionen om de mänskliga rättigheterna skall ingen avsiktligt bli berövad livet förutom i de undantagsfall som anges i artikeln. Holländsk

lagstiftning och holländsk praxis i fråga om eutanasi har behandlats i samband med klagomålet Gunning v. Nederländerna hos den dåvarande Europeiska kommissionen för de mänskliga rättigheterna. Ärendet togs inte upp till prövning eftersom den klagande åberopade den abstrakta frågan om förhållandet mellan holländsk lagstiftning och Europakonventionen om de mänskliga rättigheterna. Den klagande var sålunda inte ett "offer" i den mening som Europakonventionen avser och var inte behörig att inlämna klagomål. Detta betyder att frågan om eutanasi i förhållande till artikel 2 i Europakonventionen om de mänskliga rättigheterna inte har avgjorts.

Europarådets parlamentariska församling antog 1999 rekommendation 1418(1999) om skydd för obotligt sjukas och döendes mänskliga rättigheter och människovärde ("Protection of the human rights and dignity of the terminally ill and the dying"). Enligt rekommendationen skall var och en bl.a. ha möjlighet till en värdig död och den döendes liv får inte förlängas mot dennes vilja. En obotligt sjuk eller döende människas rätt att bestämma över sig själv skall respekteras, bl.a. genom iakttagande av de önskemål om vården som personen i fråga har uttryckt tidigare eller i ett på förhand skrivet s.k. livstestamente. I rekommendationen påpekas å andra sidan att en önskan om att få dö inte utgör någon juridisk grund i sig för att påskynda döden. Rekommendationerna tar dock inte ställning till förhållandet mellan eutanasi och de mänskliga rättigheterna.

I fråga om barnets rättigheter bör man observera att FN-konventionen om barnets rättigheter bygger på fyra grundläggande principer, av vilka en är principen om hörande av barnet. Enligt konventionen är barnet inte endast ett objekt som be-

höver skydd utan också ett subjekt med rättigheter vars synpunkter och ställningstaganden är viktiga. Ett barn skall alltid höras då detta är möjligt med hänsyn till barnets utvecklingsnivå. Detta gäller också i frågor som rör barnets hälsa. Enligt en annan grundläggande princip skall barnets bästa komma i främsta rummet vid allt beslutsfattande.

För att den holländska lagen om eutanasi som parlamentet antagit skall träda i kraft måste den godkännas av överhuset i det holländska parlamentet. Den holländska regeringen har gjort vis-

sa tillägg i lagförslaget, särskilt angående underårigas ställning. Det slutliga beslutet om att lagen skall träda i kraft fattas av det holländska kungahuset.

Med hänsyn till dessa omständigheter anser regeringen att det inte är nödvändigt att särskilt uttrycka oro över situationen för de mänskliga rättigheterna i Holland. Regeringen har inte heller för avsikt att inge något förslag till medlemsländerna i Europeiska unionen om gemensamma åtgärder mot Holland.

Helsingfors den 20 december 2000

Utrikesminister Erkki Tuomioja